№ 136 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 30

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 30 № 136

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ". կամ Tiflis, Rédaction „Mschak". Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տելեֆոն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Եապօնական զօրքի առանձնայատկութեան մասին.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նոր ստացված պարբերական հրատարակութիւններ. Նամակ Շուշուց. Նամակ Վերին Ղարանլուխից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Թիւրքաց գործերի շուրջը. Նամակ Աւստրիայից.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Քաղաքացիական կանանց միջազգային կօնգրէսը.

ԵԱՊՕՆԱԿԱՆ ԶՕՐՔԻ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

Եապօնական զօրքի գնահատութեան նուիրված մի յօդուած (տես Р. С.) գտնում է, որ եապօնացիները լաւ կազմակերպված զինուորական ույժ են, բայց չափազանց զգոյշ և դանդաղ են իրանց գործողութիւնների մէջ։ Նրանք շատ խնայողաբար են վերաբերվում դէպի իրանց հեծելազօրքը, որ պէտք է նկատել, շատ էլ մեծ չէ իր կազմութեամբ։ Եապօնական զօրքերը առաջ են շարժվում միայն այն ժամանակ, երբ նրանք ամուր կերպով կարողանում են հաստատվել իրանց գրաւած դիրքերի վրա։ Նրանք յաճախ գործ են դնում յանկարծուստ և անսպասելի կամ գիշերային յարձակումներ իրանց հակառակորդի վրա։

Շնորհիւ թէ չինական և թէ իրանց սեփական լրտեսների գործունէութեան եապօնացիները գեղեցիկ կերպով տեղեակ են լինում ռուսների շարժումների մասին։ Հարուածներ տալու համար նրանք հմուտ կերպով գիտեն կենտրօնացնել մեծ թւով զօրքեր և նրանց կարգաւորել նրպատաւոր կերպով կռիւ մղելու համար, ինչպէս այդ նրանք արին Տիւրէնչէնի և Վաֆանգօուի մօտ։ Վճռական դեր կատարող է հանդիսանում թնդանօթային ումբակոծութեան և հրացանաձգութեան կազմակերպութիւնը, որի վրա եապօնացիները առանձին ուշադրութիւն են դարձրել և նրանք պատրաստ են նոյն իսկ ժամանակը, որ թանգագին բան է պատերազմի օրերում, զոհել, միայն թէ կարող լինեն իրանց հետ քաշել և տանել խոշոր թնդանօթներ։ Նրանք լաւ են հարուածում, պահպանելով ամենամեծ կարգապահութիւն։ Ամեն մի դիրք, որ նրանք գրաւում են, որքան էլ փոքր լինի այդ դիրքը, նրանք ամրացնում են պատնէշներով և ծածկվում նրանց ետևում։ Ամեն մի քաղաք, որ նրանք վերցնում են, դնում են պաշտպանողական վիճակի մէջ։

Եապօնական զօրքի ամենագլխաւոր թերութիւնն այն է, որ նա չէ կարողանում եռանդուն կերպով հալածել հակառակորդին և այդպիսով նա կարծես կամովի կորցնում է իր յաղթութեան պտուղները։

Չը նայելով այն բանին, որ եապօնացիները քաջ են, տոկուն, զարմանալի դիմացկուն յամառ ընդհարումների մէջ, այնուամենայնիւ նրանք սպասելի օգուտները չեն ստանում, շնորհիւ իրանց չափազանց զգուշաւոր գործողութիւններին և անկասկած, ռուսաց զօրքը հաշուի կառնէ եապօնական զօրքի առանձնայատկութիւնները իր գործողութիւնները կազմակերպելու միջոցին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Ստացանք 1) Պարիզի «Անահիտ» ամսագրի այս տարվայ ապրիլ—մայիս (№ 4—5) համարը, որի մէջ ուշագրաւ է Պարիզում նորերս վախճանված երիտասարդ դերասան Կիւլպէնկի վաղաժամ մահվան առիթով գրված յօդուածը և «Ֆարմանի Ասմանի պատմութեան» հայ բնագրի ու ֆրանսիական թարգմանութեան հրատարակութիւնը Ֆրիդերիկ Մաքլէրի ձեռքով. 2) Պարիզի «Բանասէր» ամսաթերթի այս տարվայ մարտ—ապրիլի (№ 3—4) թիւը, որի մէջ պ. Բասմաջեան գրել է «Հայկական ճարտարապետութեան» մասին մի քանի խօսք և տրպված է Կ. Պօլսի ս. Հրեշտակապետ թաղի մատենադարանի ձեռագրների ցուցակը. 3) Վենետիկի «Բազմավէպ» ամսագրի յուլիս ամիսը, որի առաջնորդողը, հայր Ս. Երեմեանի բերանով յորդոր է կարդում հայ մամուլին—ճանչցնել հայութեան օգտին գործող եւրոպական նշանաւոր դէմքերը—Անատոլ Ֆրանսին, Ժօրժ Պրէսանսէին, Միս. Պլաքուէլին և այլոց հասարակութեան հետ. 4) Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայի» յունիսի տետրը, որի մէջ ուշագրաւ է պրօֆ. Ենսէնի հնախօսական յօդուածը՝ հաստերէնի եւ հայերէնի մասին։ Ամսագիրը մի և նոյն ժամանակ, խօսելով հայկական ճարտարապետութեան առիթով «Հանդ. Ամս.» և «Մշակում» երևցած յօդուածների մասին, ասում է, որ պրօֆ. Ստշըգովսկին (տես «Մշակ, 1904 թ. № 77) այժմ զբաղված է գրաւոր աղբիւրներ քրքրելով և փայլուն փաստեր որոնելով՝ ապացուցանելու համար, որ հայկական ինքնուրոյն ճարտարապետութիւն, իսկապէս, գոյութիւն է ունեցել և անցնելով արևմուտք, ծառայել է իբրև օրինակ. 5) «Մուրճ» ամսագրի յունիսի թիւը, որի մէջ ուշադրութեան արժանի են պ. Ա. Ահարոնեանի «Լռութիւնը» վէպը, (շարունակութիւն), և. Ե. Ֆրանգեանի «Պարսկաստանի Քիւրդերը». 6) La Revue des Ideés» ֆրանսիական հանդէսի յունիսի համարը, որի մէջ ուշագրաւ է «La Houille Blanche» (սպիտակ քարածուխ) յօդուածը։ Ի դէպ, պէտք է ուղղենք մի սխալ. ֆրանսիական այդ հանդէսի հասցէի մէջ անցեալ անգամ տպագրական սխալ է մտել. ճիշդը այս է. 6, Rue du Vingt-neuf-Juillet, Paris.

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

—

Յունիսի 21-ին

Այս տարի բէալական դպրոցն աւարտել ու վկայական են ստացել 30 հոգի, որոնցից 21 հայեր, 6 թուրքեր և 3 ռուսներ։ Հայերն են. Գրիգոր Աղամալեան, Արամ Յարութիւն-Իւզբաշեան, Ռուբէն Գեանջեցեան, Լուսիօն Զիլփիեան, Արսէն Գիւրջեան, Ներսէս Հասան-Ջալալեան, Արտէմ Մաղաուզեան, Մարգար Մառումեան, Մովսէս Մահտեսի-Բաբայեան, Ալէքսանդր Մուսայէլեան, Տիգրան Նաջարեան, Արամ և Արտաշէս Նուսնուսեաններ, Հայկ Սաֆարեան, Տիգրան Տէր-Մարտիրոսեան, Արմենակ Տէր-Մկրտչեան, Ալէքսանդր Ուսէքլեան, Դանիէլ Շահնազարեան, Սիմօն Իւզբաշեան, Հայկ Թորոսեան, Քրիստաֆօր Յարութիւնեան։ Սրանք բոլորն էլ համարեա մտադիր են շարունակել իրանց ուսումը բարձրագոյն դպրոցներում։

Քաղաքային դպրոցը աւարտել են 32 հոգի, որոնցից 11 թուրք և 21 հայեր։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՕՆԳՐԷՍԸ

(Նամակ Գերմանիայից)

V

Վերջին ընդհանուր նիստերում զբաղվեց կօնգրէսը մի քանի կարևոր խնդիրներով, որոնք սեկցիաների շրջանից դուրս էին։ Օրինակ «ինչ դրութիւն է ներկայացնում կինը գեղարուեստի սահմանում՝» վերցրած գաղափարի ընդարձակ իմաստով։ Գեղեցիկ գրականութիւն, թատրօն, նկարչութիւն, երաժշտութիւն, երգեցողութիւն և այլն,—մի շարք աւատ և հրապարակական լայն ծաւալ ստացած կոչումներ, ուր կնոջ մասնակցութիւնը այն աստիճան ընդարձակվել, ահագին խմբերի է հասել և ուր անուրանալի է գեղեցիկ սեռի արդիւնաբեր գործունէութիւնը։ Կին դասախօսները աւելի չէին կենտրօնացնում իրանց ուշադրութիւնը այն ջատագովական տեսակէտի վրա, թէ ինչ աստարեզում, ո՛ր չափով ու որակով արդիւնք է տուել կին «մտաւոր պրօլետա՛րիատը», քան այն՝ ո՞րն է գեղարուեստին նուիրված կին մասսայի նիւթական-բարոյական վիճակը և սեռի-դասակարգային շահերի գիտակցութիւնը, կազմակերպչական ձգտումները։

Մասնաւորապէս հետաքրքրական է թատրօնի խնդիրը, որպէս երկսեռ ույժերի գործունէութեան մի հաւաքական հիմնարկութիւն։ Ընդհանուր է կօնգրեսիստների ձգտումներն ու տրամադրութիւնը այն կէտում, որ թատրօնական ասպարիզում մեծ կարիք է զգացվում պետական անխախտելի օրէնսդրութեան։ Թատրօնական վարչութեան և անգամ մի վերատեսչի անհատական կամքը, կամ աւելի ճիշտ՝ կամայականութիւնը, շատ յաճախ պատճառ է դառնում դերասանական լաւագոյն ույժերի ներքին գժտութեան, անողոք մրցութեան. ճիշտ այնպէս, ինչպէս հրապարակային վաճառանոցներում «ֆիզիքական պրօլետարիատը» մրցում, ինքն իրան վնասում է—ի նպաստ գործարանատէր կապիտալիստին։ Ամենուրեք դերասանների առաջարկը գրեթէ 10 անգամ աւելի է աճել պահանջից. մի պայման, որ արդի թատրօնական-կապիտալիստական ձեռնարկութիւնը—եղաւ այդ մասնաւոր անհատի, թէ ընկերութեան ձեռներէցութեամբ—փառաւորապէս շահագործում է, վարձելով լաւագոյն ույժերին անհամապատասխան թօշակով։ Սակայն դերասանական ույժերի մէջ ամենից շատ ու զգալի վնասվողները համարվում են բացառապէս դերասանուհիները։ Նախ այն տեսակէտից, որ նրանք ամենայն հեշտութեամբ և արագութեամբ ընկնում են բարոյապէս, և երկրորդ, որ նրանց թատրօնական պաճուճանքը, լուքսուսը ահագին նիւթական զոհողութիւն է խլում նրանցից։ Այս և սրա նման այլ աննպաստ պայմաններն են, որ անհրաժեշտօրէն պարտաւորեցնում են միջազգային կանանց շարժման՝ մի կողմից օրէնսդրութեամբ և միւս կողմից դերասանուհիների գիտակցական կազմակերպութեամբ, օգնել իր սեռի մտաւոր պրօլետարիատին։ Դերասանների ընկերակցական կազմակերպութիւնը նոր է սկսել իր սկզբնաւորութիւնը Գերմանիայում։ Այժմ թատրօնների թիւը հասնում է այնտեղ 600-ի, մօտ 12,000 երկսեռ դերասաններով, դրանցից միայն 4,500 դերասաններ են ընկերակցաբար կազմակերպվել, որոնցից 30%-ը կազմում են դերասանուհիներ։

Սակայն սեռի դասակարգային կազմակերպութիւն հարկաւոր է ամենից առաջ և՛ ֆիզիքական պրօլետարիատի՝ բանուորուհիների շրջանում, կանանց սեռի այն նոր առաջացած խաւի, որ տուել է իր ամբողջ սեռի շարժման այն աստիճան զօրեղ նեցուկ, բէալական հող։ Այս շրջանում արդէն, քաղաքացիական կանանց շարժումը հանդիպում է մի անպարտելի ույժի, որի առաջ ստիպված է նա կամայակամայ տեղի տալ։ Դա պրօլետարական կանանց շարժումն է, հիմնված միջազգային պրօլետարիատի ընկերավարական հոսանքի սկզբունքների վրա։ Այդ կարգի պրօլետարական կանանց շարժումը, սակայն, իբրև հասարակական երևոյթ, դեռ խիստ մատաղ սկզբնաւորութիւն ունի, այնպէս որ նրան դեռ ևս չէ աջողվել արմատ բռնել աշխատանքի բոլոր ճիւղերի և այլ ուղղութեամբ կազմակերպված պրօլետարուհիների շրջանում։ Մի քանի երկրներում հիմք է դրվել արդէն կազմակերպութեան գործին։ Ամենայաջող օրինակը գտնում ենք Անգլիայում, ուր 30 տարուց ի վեր մօտ 130,000 բանուորուհիներ են կազմակերպվել (ոչ սօցիալիստական ուղղութեամբ), որոնցից 10,000-ը զուտ ոստայնագործուհիներ են։ Գերմանիայում կազմակերպված սօցիալ-ռամկավարական բանուորուհիների թիւը կազմում է աւելի քան 10,000. բացի դրանից կան քրիստոնէական, Հիրշ-Դունքերեան և այլ ազատ արհեստաւորական կազմակերպութիւններ։ Աւստրիայում կազմակերպված բանուորուհիների թիւը հասնում է 15,000-ի, դրանցից 3,400 հոգի սօցիալ-ռամկավարական, իսկ 200 հոգի սօցիալ-քրիստոնէական։ Ֆրանսիայում, Իտալիայում և այլ երկրներում նոյն տեմպօյով առաջ է գնում բանուորուհիների կազմակերպչական գործը, մանաւանդ սօցիալ-ռամկավարական հողի վրա։

Շատ բնական էր սպասել, որ կանանց շարժման միջազգային բարձր ինստանցիան այս կամ այն կերպ՝ ցոյց կը տար իր դիրքը դէպի քաղաքական կուսակցութիւնները։ Չէ՞ որ դա մի՝ այսպէս ասած, քաղաքական թեւերը կտրտած շարժում է, որ այնքան մեծ ակնկալութիւններ ունի այս կամ այն քաղաքական բարեկամ կուսակցութիւնից՝ պարլամենտական հողի վրա։

Եւ այդպէս էլ եղաւ։ Կօնգրէսը թեթև արծարծեց այն խնդիրը, թէ՝ ինչ դիրք պէտք է բռնել դէպի քաղաքական տարբեր կուսակցութիւնները և կրօնական սեկտաները։

Կրօնական-դաւանաբանական խնդրի վերաբերմամբ Միացեալ-Նահանգների դասախօս պատգամաւորը յայտնում է, որ այնտեղ կանանց շարժումը միանգամայն ազատ է կղերական ազդեցութիւնից։ Մինչդեռ եւրոպական շատ երկրներում գտնվում են կաթօլիկ և բողոքական կանանց խմբեր՝ կղերի կաշկանդող ազդեցութեան ներքոյ, որոնցից անկարելի է որ և է առաջադիմութիւն սպասել։ Ուստի և ազատագիր կանանց վրա սրբազան պարտք է ծանրանում՝ դուրս քաշել իրանց սեռի նախապաշարված խմբերին կղերական այդ խեղդիչ մթնոլորտից։

Իսկ քաղաքական կուսակցութիւնների վերաբերմամբ, ուրախութեամբ պիտի ողջունել, որ օրվայ դասախօսը՝ օրիորդ Ի. Ֆրօյդենբերգ (Միւնխէնից), հազարաւոր կուսակիցների և հիւրերի բազմախուռն ժողովում, իսկական ճշմարտութիւնը խոստովանելու քաջութիւն ունեցաւ։ «Կանանց շարժումը,—ասաց նա ի միջի այլոց, — միայն երկու բարեկամ կուսակցութիւնների աջակցութիւնը խնդրելու հնարաւորութիւն ունի՝ սօցիալ-ռամկավար և քաղաքացիական լիբերալ կուսակցութիւնների։ Սակայն ցաւելով պիտի ասել, որ քաղաքացիական լիբերալիզմը շատ շուտ մոռացաւ իր դերը, թէև նա էր առաջինը, որ վարդապետեց անհատականութեան ազատութիւնը։ Արական սեռն էր միայն իսկական սուբեկտը, որի համար լիբերալիզմը ունեցաւ ժամանակին իր բարերար հետևանքները։ Նրա մէջ բացակայում էր սօցիալական տարրը և նա չը մտածեց իգական սեռի ինքնուրոյնութեան և կնոջ ազատ անհատականութեան մասին։ Ընդհակառակը, սօցիալ-ռամկավարական շարժումը եղաւ առաջինը, որ առանց խտրութեան վարդապետեց վճռականօրէն մարդկանց և քաղաքացիների իրաւունքի կատարեալ հաւասարութիւն։ Այդ պատճառով հասկանալի է, թէ ինչու նոյն ինքը՝ քաղաքացիական կանանց շարժումը, այն աստիճան մեծ սիմպատիա և խորին երախտագիտական պարտաւորութիւն ունի դէպի սօցիալ-ռամկավարական կուսակցութիւնը, իր անուրանալի ջանքերի համար։ Միւս կողմից չը պիտի մոռանալ, որ այժմ միայն քաղաքացիական լիբերալ կուսակցութիւնները, ազդվելով սօցիալական յեղյեղուկ հոսանքից, սկզբունքով ընդունում են կանանց շարժման անխուսափելիութիւնը և կարևոր դէպքում, թէև ոչ վճռականօրէն, պաշտպանում նրա շահերը պարլամենտում»։

(Կը շարունակվի)

Բ ե ր լ ի ն.

Ահա ձեզ մի դպրոց, որը իր ծրագրով ոչինչ չէ տալիս աշակերտներին և աւարտելով, խեղճերը ոչինչի հարկաւոր չեն լինում, բացի հասարակ գրագիր, գործակատար, մանրավաճառ ու նոյն իսկ մսավաճառ լինելուց։

Մարիամեան օրիորդաց չորս դասարանեան դպրոցը աւարտել են 27 աղջիկներ, որոնցից 1 ռուսուհի, իսկ մնացածները հայուհիներ։ Սրանցից շատ քչերը, որոնք միջոց ունեն, կը շարունակեն իրանց ուսումը միջնակարգ դպրոցներում ուրիշ քաղաքներում, որովհետև Շուշին զուրկ է այդպիսի դպրոցից, իսկ մնացած մեծամասնութիւնը, մնալով այստեղ, գիտցածն էլ կը մոռանայ և կը դառնայ մի տիպիքական «այաճ» իր ամբողջ հոգեբանութեամբ։ Ահա այստեղ առաջ է գալիս օրիորդաց միջնակարգ դպրոց ունենալու անհրաժեշտութիւնը։

Անցեալ տարիները, եթէ չենք սխալվում, Դ. Իսրաշեանը խոստացել է տալ միանուագ 30,000 րուբլի, եթէ միայն մնացած հարկաւոր գումարը իրանք-շուշեցիները կը հանգանակեն ու այդպիսով հնարաւոր կը դարձնեն կամ Մարիամեան դպրոցը միջնակարգի վերածել, կամ հէնց մի օրիորդաց միջնակարգ դպրոց բանալ։ Այդ առիթով նոյն իսկ ինչ որ ստորագրութեան թերթ էր պտտվում հասարակութեան մէջ անցեալ տարի, բայց ինչ եղաւ հետևանքը—մեզ ոչինչ յայտնի չէ։

Վերջապէս երկար ու խոր քնից յետոյ մենք հնարաւորութիւն կունենանք սթափվել ու իսկապէս գեղարուեստական բաւականութիւն ստանալ, շնորհիւ դերասան պ. Յ. Աբէլեանի, որը իր խմբով արդէն եկել է մեզ մօտ. շատ շուտով կը սկսվեն ներկայացումները։

Խմբի անդամները կազմում են. օր. Խիթարեան, տ.տ. Զարիֆեան, Ադնիբ, օր. Արուսեակ, պ.պ. Աբէլեան, Աւետեան, Զարիֆեան, Ռշտունի, Անդրանիկ, Բերոյեան, Աբովեան և Աղէլխանեան։ Այսպիսի խմբով, համոզված ենք, կարելի է խաղալ լաւ պիէսաներ։

Ահա և ռեպերտուարը. «Կարմիր համազգեստ», «Մարվող ճրագներ», «Եւգինէ», «Խարդաւանք և սէր», «Օթէլլօ», «Տրիլբի», «Դոկտոր Շտոկման», «Անտառ», «Կառապան Հէնշէլ», «Նաւապետ Գրանտի զաւակները», «Խորասուզված զանգ» և ուրիշներ։

Պատրաստվում են նոր դեկորացիաներ և սարք ու կարգ։ Նոյն իսկ դերասանները բերել են հետները սեփական նոր հագուստներ։

Խումբը պիտի տայ նաև էժանագին ժողովրդական եւ մանկական ներկայացումներ։

Սակայն մի բան, որ պ. Աբէլեանը մոռացել է, դա «Վանիւշինի զաւակները» ռեպերտուարի մէջ չը մտցնելն է։ Այդպիսի բնորոշ տիպերից այնքան կան մեզ մօտ, որ յանցանք կը լինէր բեմի միջոցով ցոյց չը տալ նրանց հասարակութեան...

Կովկասեան

ՆԱՄԱԿ ՎԵՐԻՆ ՂԱՐԱՆԼՈՒՂԻՑ

(Նոր-Բայազէտի գաւառ)

Նոր-Բայազէտի գաւառում ճանապարհորդողի վրա խիստ անմխիթար տպաւորութիւն է թողնում 100-ից աւելի յետ ընկած գիւղերի խղճալի դրութիւնը։ Այդ բոլոր գիւղերում թանձր խաւար է տիրում. խեղճ ժողովրդի տգիտութիւնն ու միամտութիւնը շահագործվում է անխիղճ վաշխառուներից։

Մի քիչ մխիթարական տպաւորութիւն է ստանում մարդ Վերին Ղարանլուղ գիւղից, որտեղ Մ. Ն.-ի շնորհիւ բերված են գիւղատնտեսական մի քանի արժէքաւոր մեքենաներ և գործադրվում են։ Այդտեղ կայ «էրնող» մեքենայ (ВѢЯЛКА), ջրաղաց (սերմը մի և նոյն ժամանակ մաքրող և աղացող), կարագ հանող (վերջին սիստեմի) և այլն։ Այդ գիւղում Մ. Ն. զբաղվում է նոյնպէս շերամապահութեամբ, թռչնապահութեամբ, պտղատու ծառեր տնկելու փորձ է արել։ Այդ բոլորը աչքի են ընկնում այն պատճառով, որ ամբողջ գաւառում ոչ մի տեղ գիւղացին չը գիտէ և չէ օգտվում այդպիսի բաներից։ Հէնց միմիայն այդ գիւղումն է դարձեալ, որ ստացվում է «Մշակ», «Առողջապահիկ», ռուսերէն թերթ։ Շատ ցանկալի էր, որ գիւղացիք օրինակ վերցնէին իրանց համագիւղացի Մ. Ն.-ից։

Նոր կարգադրութեան համաձայն, գաւառի գիւղական հասարակութիւնների համար ընտրված է 8 հոգուց բաղկացած մի վարչութիւն, որը պէտք է հոգայ գիւղերին հաւասար չափով ջուր բաժանելու մասին։ Իսկ այդ գործում գլխաւոր դեր խաղացող անձնաւորութիւնը (միրաբ) դեռ չէ ընտրված. յոյս կայ, որ մի բարեխիղճ անձ կը նշանակվի, քանի որ այդ խաւար գիւղերի պէս տեղում այդ պաշտօնի մարդը գիւղացիներին մասամբ կարող է և բարիք դառնալ և չարիք։

Գաւառապետ պ. Ղորղանեանի շնորհիւ՝ բոլոր հասարակութիւնների համար շինված են դատարաններ, որոնց առաջ փոխարինում էին թովլաները։ Շուտով շինվելու են Գոլ և Ղարանլուղ գիւղերում ուսումնարաններ։

Պ. Գաւառապետի ջանքերով էր դարձեալ, որ պօստը այժմ փոխանակ երկու, երեք անգամ է ստացվում Նոր-Բայազէտում։ Այդ հանգամանքը քիչ նշանաւոր չէ տեղացիների համար։ Իսկ գիւղերում, որտեղ առաջ ամիսներով նամակը տէրոջը չէր հասնում, այժմ կարգադրված է, շաբաթը կրկին երեք անգամ ոստիկանութեան միջոցով սուրհանդակը պիտի տանի պօստը։ Պատահում էր, որ մի զինւոր կամ պանդուխտ փող էր խնդրում նամակով իր բարեկամներից, և կամ հիւանդ է հեռու երկրում և օգնութիւն է խնդրում, իսկ այդ նամակը առաջ ամիսներով մնում էր պօստատանը և շատ յաճախ կորչում։

Իշխանութեան կարգադրութեամբ այժմ բոլոր գիւղերի գերեզմանատները շրջապատված են պարիսպներով։ Իսկ առաջ բաց էր ամեն տեղ և ոչ մի գերեզմանատուն ազատ չէր անասունների կեղտոտութիւններից։

Առ այժմ անձրևների շնորհիւ ցանքսերը շատ լաւ են։

Վ. Աղ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, յունիսի 25-ին

Անցեալ տարի, օգոստոս ամսին, օրինական անցագիր չունենալու պատճառով ինձ վիճակվեց մօտ երկու ամիս գտնվել Մետեխի բանտի այն կալանաւորների մէջ, որոնք նոյնպէս իմ վիճակին էին ենթարկված։ Կալանաւորների մէջ գտնվում էր նաև շէկ և կարճ մօրուքով մի երիտասարդ, որը կրում էր հոգևորականի զգեստ։ Սա իրան անուանում էր կուսակրօն Տիրայր սարկաւագ, որին, իր ասելով, Պարսկաստանից քշել էին դէպի իր հայրենիքը, իբրև անցագիր չունեցող ռուսահպատակի։ Աշնանային ամիսներում էր, երբ յիշեալ երիտասարդին իր ծննդավայրը ուղարկելու համար «էտապի» մէջ մտցրին։ Որքան մեծ եղաւ իմ զարմանքը, երբ ես յիշեալ երիտասարդին ոչ թէ հոգևորականի զգեստը այլ և անունն ու ազգանունը փոխած տեսայ. այդ օրը նա յայտնվեց Միհրդատ Աբրահամօվ անունով, որին դէպի Նուխի պիտի ուղարկէին։

Այս տարի մեծ պասին, երբ ես պաշտօնով մեր գիւղից Թիֆլիս եկայ, տեսայ յիշեալ կեղծ սարկաւագին Մ. Ա.-ին, որը ազատ ման էր գալիս քաղաքիս մէջ հոգևորականի սքեմով, միայն սարկաւագական գլխարկով։ Այս հանելուկը ես ինքս չէի կարող հեշտութեամբ լուծել, եթէ «Մշակի» №№-ում չը կարդայի մի նոր տեսակի ճարպիկ խաչագողի յայտնութիւնը։ Կեղծանուն կուսակրօն Տիրայր սարկաւագը Տրիփոն հայր սուրբ է դարձել, որը Եալտա ճաշարանում և այլ տեղեր առատ աջահամբոյրներ է ստացել։

Ափսոս, որ «Մշակի» այդպիսի տեղեկութիւնը ուշ յայտնվեց, նա այդ ժամանակ այլ ևս Թիֆլիսում չէր երևում, ապա թէ ոչ նրան շատ հեշտութեամբ կարելի էր ոստիկանութեանը յանձնել։ Այժմ լսվում է թէ խաչագող երիտասարդին Բագու ճանաչել և խլել են նրանից վարդապետական վեղարը և թէ վկայականը։

Սարուկ Քոչարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխան Ձերքեզօֆը անցեալ օրը քաղաքումս եղած ձայնաւորներին պաշտօնական նամակներով դիմեց, հարցնելով, թէ արդեօք իրանք չեն ուզենայ յանձն առնել թաղական սանիտարական հոգաբարձուների պաշտօնները, որոնց նպատակը լինելու է քաղաքի առողջապահական վիճակի վրա հսկել և ամեն կերպ աշխատել, որ խօլերան մուտք չը գործէ Թիֆլիս։ Այժմ կարելի է տեսնել «երիտասարդ» «ազատամիտ» և այլ տիտղոսներ կրող ձայնաւորների շնորհքը, եթէ ունեն։

—

Թիֆլիսի քաղաքային սանիտարական-գործադիր յանձնաժողովը համարում է առ այժմ ժամանակից առաջ ձրի թէյարանների համար քաղաքում նուիրատուութիւններ հաւաքելը և գործի ձեռնարկելը, որովհետև այդ միջոցը գործադրվում է միայն համաճարակն արդէն սկսված ժամանակը։

—

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը շրջաբերական բացատրութիւն ուղարկեց այն մասին, թէ արդեօք քաղաքացիական ծառայութեան մէջ մտնող գիւղացիները պէտք է դուրս հանվեն գիւղական հասարակութիւնների անդամակցութիւնից։ Քանի որ գոյութիւն ունէր գլխահարկը, մինչ ունէր քաղաքացիական ծառայութեան մտնող գիւղացիների գիւղական հասարակութեան անդամակցութիւնից դուրս գալը, որովհետև ամեն մի անդամ հարկատու էր։ Իսկ այժմ, երբ կայսրութեան մեծ մասում ոչնչացված է այդ հարկը, այլ ևս այդ պրօցէսը մի առանձին միտք չունի։ Դրա համար էլ ներքին գործերի մինիստրութիւնը բացատրում է, որ այսուհետև գիւղական հասարակութիւններից դուրս գալու անհրաժեշտութիւն չը կայ քաղաքացիական ծառայութեան մտնողների համար։

—

Կովկասեան Կայսերական գիւղատնտեսական ընկերութիւնը դիմել է Բագուի քաղաքային վարչութեանը և խնդրել, որ ընկերութեանը նշանակէ որոշ նիւթական օժանդակութիւն թուրքերէն լեզուով խօլերայի դէմ մաքառելու համապետական միջոցներ հրատարակելու և այդ հրատարակութիւնները տեղական ազգաբնակութեան մէջ տարածելու համար։

—

„Б. И.“ լրագիրը հաղորդում է, որ Բագուի քաղաքային վարչութեան վիճակագրական բիւրօն մօտ ժամանակներս մտադիր է սկսել „Изв. бакинск. городск. Самоуправленія“ լրագրի հրատարակութիւնը, որ քաղաքին թոյլ է տրված անցեալ տարվանից։

—

„Касп.“ լրագիրը հաղորդում է, որ Բագուի միջնակարգ դպրոցներում հետևեալ ուսումնական տարվանից՝ Օդեսսայի դպրոցների նման՝ մտադրութիւն կայ ներմուծել նոր լեզուների պարապմունք դասերից ազատ ժամանակում։ Այդ պարապմունքներին մասնակցելու չեն թոյլ տրվելու այն աշակերտները, որոնք թոյլ են ռուսերէնից և մաթեմատիկայից։ Մասնակցութեան իրաւունք չեն ունենալու և IV-դ դասարանից ցած աշակերտները։ Այդ պարապմունքների համար վարձատրութեան չափը կորոշէ մանկավարժական խորհուրդը։

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Այսօր, յունիսի 18-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին 4—5 վերստի վրա գտնվող հարևան Խալիլու գիւղում երկու անյայտ չարագործների ձեռքով ատրճանակի չորս և դաշոյնի երկու հարուածով սպանվեց տանուտէրի նախկին օգնական Յովհաննէս Մադօյեանցը։ Հանգուցեալը 35—40 տարեկան էր։ Մարդասպանները անյայտացել են»։

—

ՂԶԼՂԱԽՉԱԽԻՑ մեզ գրում են. «Յունիսի 24-ին, մի գազանային բարբարոսութեան ականատես եղանք։ Ղզլչախչախ գիւղի երկաթուղու կայարանի մօտ, գծից քիչ հեռու ընկած էր մի կիսամեռ մարդ՝ արեան մէջ շաղախված։ Քննութիւնից երևաց, որ այդ մարդը Փիրվալի գիւղացի է, անունն է Յարութ Սաքոյեան։ Նա իր երեք ընկերների հետ, երբ Եայլից վերադառնում էին գիւղ, երկաթուղու ճանապարհը փակ լինելու պատճառով, նրանք ուզում են մօտիկ գտնված կամուրջի տակից անցնել։ Ընկերները անցնում են, և նա ևս ուզում է անցնել, յանկարծ ճանապարհի վերակացուն, որ կամուրջի մօտ խոտ էր քաղում, մի քարի հարուածով վեր է գցում Յարութին անշնչացած։ Երկաթուղու վարչութիւնը իր կողմից ինչ հարկաւորն էր արեց, հեռագրեց անցքի մասին պատշաճաւոր իշխանութեան, և վիրաւոր Յարութին կիսամեռ դրութեան մէջ ուղարկեց Ալէքսանդրօպօլի հիւանդանոց։ Ասում են՝ չի ապրի։ Վիրաւորն ունի կին և չորս երեխայ առանց ապրուստի միջոցի. ճանապարհի վերակացուն փախել է»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

Երբ հնարաւոր կը լինի միջամտութիւնը։ «N. F. Presse» լրագրում տպված է Լօնդօնի թղթակցի հեռագիրը, որի մէջ հաւաստի աղբիւրից հաղորդվում է, որ Կիլի տեսակցութեան ժամանակ երկու վեհապետները՝ Վիլհելմ և Էդուարդ, անձամբ համոզվեցին, որ նրանցից ամեն մէկը ամենաանկեղծ կերպով ցանկանում է արիւնհեղութեան դադարումը և թշնամական գործողութիւնների ընդհատումը Հեռաւոր Արևելքում։ Երկուսը, բացի դրանից, համոզվեցին, որ շարժառիթները նրանց մէջ որ և է կասկածից բարձր են և բոլորովին անշահասիրական են։ Ուրեմն, հէնց որ մի որ և է դէպք ներկայանայ միջնորդութեան համար, որ չը խախտէ չէզոքութիւնը և չունենայ Ռուսաստանի ու Եապօնիայի համար անցանկալի բնաւորութիւն, Վիլհելմ կայսրը և Էդուարդ թագաւորը կը շտապեն օգուտ քաղել այդ դէպքից։ (Рус. Вѣд.)

Վճռական ճակատամարտը սեպտեմբերին կը լինի։ Լօնդօնից հեռագրում են. «այստեղի զինւորական շրջաններում ենթադրում են, որ Մանջուրիայում սկսված անձրևները կը տևեն ամբողջ ամիս և տեղի կը տան սոսկալի տաքութեան, որ արագութեամբ կը չորացնէ հողը և դարձեալ հնարաւոր կը դարձնէ զօրքերի շարժումը։ Այդպիսով՝ լուրջ պատերազմական գործողութիւններ չէ կարելի սպասել սեպտեմբերի սկզբից առաջ։ Չիֆուի վրայով ստացված տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ եապօնացիները արշաւում են Պօրտ-Արտուրի վրա, բլրից բլուր, կառուցանելով նրանց ամեն մէկի վրա սաստիկ ամրութիւններ։ Այդպիսով, եապօնացիները ձգտում են շարժվել բերդից դէպի արևմուտք, Աղաւնու ծոցը և գրաւել դիրքեր, որոնցից յոյս ունեն գրաւել ամրութիւնները։ Վերջին ռմբակոծութիւնները ոչ մի վնաս չը հասցրին Պօրտ-Արտուրին։ Ծովապետ Սկրիդլօվը առասպելական անձ է դարձել, որին միաժամանակ տեսել են իբր և Պօրտ-Արտուրի մօտ, Պուշիմ կղզու վրա և Վլադիվօստօկում։ Թղթակիցը տեղեկութիւններ է հաւաքել անգլիացիների մասին, որոնք բռնվել և կորել են եապօնական փոխադրանաւերի վրա։ Ազդեցիկ անգլիական քաղաքագէտները հաղորդեցին, որ մանրազնին քննութիւնից յետոյ երևաց, որ այդ փոխադրանաւերի վրա կապիտանների և ծառայողների մեծ մասը անգլիացիներ չեն, այլ գերմանացիներ և սկանդինաւցիներ։» (Н. Вр.)

Ֆրանսիայի դէմ Եապօնիայի բողոքի մասին լուրեր։ «Berl. Tageblatt» լրագրի Պարիզի թղթակիցը լիազօրութիւն ունի հաղորդել հետևեալը այն լուրերի առիթով, թէ իբր Եապօնիան բողոք է ներկայացրել Ֆրանսիայի դէմ չէզոքութիւնը խախտելու մասին։ Այդպիսի բողոք չէ տրված, և յայտնի չէ, տրվելու է նա ապագայում թէ ոչ։ Այն փաստերից ոչ մինը, որոնց վրա լուրերը մատնացոյց են անում, իբրև չէզոքութեան խախտումն, գոյութիւն չունէ և մինչև այսօր ընդունված չէ այն վճիռներից ոչ մինը, որի դէմ Եապօնիան իբր բողոքում է։ Եթէ, իրօք, երբ և իցէ Ֆրանսիայի համար անհրաժեշտ կը լինի այս կամ այն միջոցը ձեռք առնել կամ վճիռը ընդունել, այն ժամանակ Ֆրանսիան կը վարվի միջազգային իրաւունքի կանոնների համաձայն։ Այդ առիթով լրագիրը նկատում է, որ այն, ինչ որ ասում է Պարիզի թղթակիցը Ֆրանսիայի անունով, վերաբերում է և Գերմանիային։ Եթէ, օրինակ, ռուսական նաւատորմը յայտնվի Կիաօչաօ և այդտեղ զինաթափ լինի, Գերմանիան միջազգային իրաւունքի տեսակէտից, բոլորովին օրինաւոր վարված կը լինի։ Օգտակար կը լինէր, եթէ եապօնական մամուլը աւելի մօտ ծանօթանար միջազգային իրաւունքի գիտութեան հետ։ (Рус. Вѣд.)

Եապօնական հայրենասէրների համեստ երազները։ Տօկիօում հիմնված է մի քաղաքական ընկերութիւն, որի անունն է «Կրաֆիօ Կաիֆուգու Դօմէի»։ Այդ ընկերութեան նպատակն է նպաստել Եապօնիայի ընդարձակման քաղաքականութեանը. նրա ազդեցութիւնը օրէց օր աճում է։ Նորերս նա հրատարակեց մի մանիֆեստ, որի մէջ բացատրում է այն պահանջները, որոնք Եապօնիան, պատերազմից յետոյ, պէտք է ներկայացնէ։ Ահա այդ պահանջները.

1) Պօրտ-Արտուրի վերջնական գրաւումը. 2) Եապօնիայի հովանաւորութիւնը Կորէայի վրա. 3) Զիջումն Սախալինի, Պրիամուրեան շրջանի և Ուսսուրիի՝ Եապօնիային. 4) Սիբիրական երկաթուղու յանձնումը միջազգային վարչութեան. 5) Մանջուրիայի վերադարձնելը Չինաստանին։ Լաւ երազ է։ (Нов.)

ԹՈՒՐՔԱՑ ԳՈՐԾԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

«Թիւրքիայից—գրում է պ. Խանդաղեն «Нов. Обозр.» թերթի մէջ—վերջին օրերս ստացվում են բաւական մխիթարական լուրեր։ Արտասահմանեան լրագիրների թղթակիցները, մատնացոյց անելով հիւպատոսական զեկուցումները, բարձրաձայն յայտնում են, որ Բ. Դուռը խոստացել է պարգևել ընդհանուր ներումն դատապարտված հայերին, բացի, ի հարկէ, պարագլուխներից, որոնք խաղացել են ներգործական դեր հայերի մէջ շարժումն կազմակերպելու գործում։ Այդ լուրերը, անկասկած, կը հանգստացնեն երկրագնդի զանազան գօտիներում ցրված քրիստոնեաների քայքայված և սաստիկ գրգռված ջղերը, ներշնչելով նրանց անխախտ հաւատ մեծ պետութիւնների հզօրութեան մասին և պահպանելով նրանց մէջ յոյս՝ Թիւրքիայի քրիստոնեաների վիճակի հնարաւոր բարւոքման մասին։

Բայց կը ներգործե՞ն նրանք այդ ոգով և իրանց՝ ճնշվածների տրամադրութեան վրա—ահա մի հարց, որ ակամայ ծագում է մեր մէջ և պահանջում է բազմակողմանի լուսաբանութիւն: Բանը նրանումն է, որ Թիւրքիայի քրիստոնեաները բաւական կորցրել են իրանց հաւատը Թիւրքիայի քաղաքականութեան մասին, որը միշտ աչքի է ընկել իր ոչ-անկեղծութեամբ: Օրինակներ շատ կան: Այն ժամանակ, երբ Կ. Պոլսում մտքերի եռանդուն փոխանակութիւն է կատարվում եւրոպական պետութիւնների ներկայացուցիչների և Թիւրքաց դիպլոմատների մէջ Սասունի վերջին դէպքերի առիթով, այն ժամանակ, երբ Թիւրքաց դիպլոմատները աշխատում են իրանց քաղցր խօսքերով քնեցնել առաջիններին, որոնք պահապան են կանգնած քրիստոնեաների շահերին—այդ ժամանակ հայաբնակ վիլայէթներում կատարվում է մի անհնարին բան և առաջվայ նման թափվում է խաղաղ բնակիչների արիւնը: Ցիշենք, վերջապէս, մակեդօնական գործերը, որոնք մինչև այսօր չեն հարթված, չը նայելով Ռուսաստանի և Աւստրիայի բազմապատիկ յիշեցումներին:

«Կարելի՞ է արդեօք այդպիսի պայմաններում յոյս դնել որ և է դրականի՞ վրա: Մեզ թւում է, թէ ոչ: Թիւրքիան, դիմելով ձգձգումների աւանդական սիստեմին, հաւանօրէն, երկդիմի դեր պէտք է խաղայ. եւրոպացիների առաջ նա կը հանդիսանայ անմեղ գառն, իսկ անզօր քրիստոնեայ «րայայի» առաջ կը զգայ իրան լիակատար տէր, որի բաժանմունքները և կամայականութիւնները սահման չունեն: Չէ՞ որ Թիւրք դիպլոմատը—մի տեսակ շչէդրինեան տիպ է, որի համար նուիրական դէվիզ է՝ «վերևից երևացիր փոքր, իսկ ներքևից մեծ»: Բոլոր փաստերից, պէտք է ենթադրել, որ Ռուսաստանը, Անգլիան և Ֆրանսիան ստիպված կը լինեն իրանց դիպլոմատիական յարաբերութիւնների մէջ Բ. Դրան ներկայացուցիչների հետ աւելի համոզեցուցիչ տոն ընդունել, և, նոյն իսկ, բարձր վերահսկողութիւն՝ Թիւրքաց իշխանութիւնների գործողութիւնների վրա, որպէս զի հնարաւոր եղածի չափ հաստատեն իրերի նորմալ դրութիւն: Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքը, իր կողմից, իբրև լաւ կրթված և խելօք մարդ, աշխատում է ամեն կերպ աջակցութիւն ցոյց տալ եւրոպական դեսպաններին: Նրա ծառայութիւնները մանաւանդ գնահատելի են կոտորածի ճիշդ չափերը որոշելու վերաբերմամբ, որովհետև տեղական հիւպատոսները ամենևին ֆիզիքական հնարաւորութիւն չունեն որոնել ճշմարտութիւնը: Մահմեդական ժողովուրդը խնամքով թաքցնում է ամեն բան, իսկ քրիստոնեաները վախում են ճշմարտութիւնը ասել: Դրանով բացատրվում է մի բան, որ մինչև այսօր կարելի չեղաւ հաստատել—թէ իսկապէս քանի քրիստոնեայ գիւղեր ջնջման են ենթարկվել: Ըստ Թիւրքական աղբիւրների, նրանց թիւը հասնում է 25-ի, իսկ ականատեսների պատմածով, այդ թիւը հասնում է 50-ի: Եւրոպական դեսպանները մեծ յարգանքով են վերաբերվում պատրիարքին, իսկ Բ. Դուռը նրա վերաբերմամբ իրան զգոյշ և դիպլոմատիաբար է պահում, թէև համոզված է, որ նա կողմնակից չէ Թիւրքական կարգերի և քաղաքականութեան: Ափսոս միայն, որ հայ պատգամաւորները վերաբերվում են նրան մի տեսակ անվստահութեամբ և պատրիարքի բոլոր փորձերը՝ մտնել նրանց հետ բանակցութեան մէջ, նպատակին չեն հասնում: Թէ ինչ կը լինի վերջը և ինչ ընթացք կը ստանան գործերը—առ այժմ ոչինչ չէ կարելի ասել: Սպասենք վարմունքներին, ինչպէս ասում է անմահ Շէքսպիրը»:

ՆԱՄԱԿ ԱՒՍՏՐԻԱՅԻՑ

—

Վիէննա, յուլիսի 2-ին

Կ. Պոլսից մեկնեցայ «Վագօն-Նինջարանների միջազգային ընկերութեան» շքեղ գնացքով, որ Orient expresse անունն է կրում և գործում է Կ. Պոլսի և Պարիզի մէջ: Ամբողջ գնացքում միայն 7 ուղևոր էինք. մի հայ տիկին, մի հայ օրիորդ, մի յոյն տիկին, մի գերմանացի բարօն, 2 ճապօնացի և ես: Տիկինների հետ արդէն ծանօթ էի Կ. Պոլսից, իսկ միւսների հետ շատ հեշտ եղաւ ծանօթանալ, որովհետև վագօն-սալօնում և վագօն-ճաշարանում շատ քիչ մարդ էինք միմեանցից խորթ մնալու համար: Ընդհանուր խօսակցութեան լեզուն ֆրանսերէն էր, բայց ճապօնացիները անգլիերէնի աւելի հմուտ լինելով, նրանց հետ ստիպված էինք անգլիերէն խօսել. պօլսեցի տիկիններից միայն հայ օրիորդն էր ազատօրէն անգլիերէն խօսում: Ճապօնացիները շատ ծածկամիտ մարդիկ էին և մինչև վերջը չը կարողացանք իմանալ, թէ իրօք ո՞վ են կամ ինչ դերադրութիւնք ունէին. երևում էր, որ փողի կողմից նեղութիւն չունէին, որովհետև առատօրէն ծախսում էին:

Մենք անցնում էինք Ադրիանօպօլսի գաւառը և Մակեդօնիան: Մակեդօնիայի սահմաններում երկաթուղու գիծը պաշտպանված էր Թրքական զինւորներով, որոնք ամեն մի կայարանում խումբ-խումբ կանգնած էին և անտեսանելի մակեդօնական յեղափոխականների դէմ գիծն էին պահպանում: Երեկոյեան ժամը 11-ին հասանք Բօլգարիայի սահմանագլուխը, Մուստաֆա-փաշա կայարանը, ուր Թիւրք մաքսապետը, ժանդարմներով և գրագիրներով մեր գնացքը մտաւ քննելու համար մեզ և մեր իրեղէնները: Մեզանից ամեն մէկը գնաց իր յատուկ ննջարանը: Ես արդէն նկատեցի, որ 2 ճապօնացիները ինձ հարևան էին, մէկը աջ կողմից, միւսը ձախ: Երբ Թիւրքերը տեսան իմ ռուսական անցագիրը և նկատեցին, որ շրջապատված եմ ճապօնացիներից, սկսեցին շատ աննպաստ նկատողութիւններ անել իմ դրութեան մասին. նրանք, ի հարկէ, խօսում էին թիւրքերէն և ենթադրում էին, թէ ես չէի հասկանում նրանց: Մաքսապետը խօսքը ֆրանսերէնի վերածելով, ինձ պատմեց, որ անցեալ տարի Մակեդօնիայի Թիւրք բանակի 2 թիւրք զօրապետներ, Վիէննայից մինչև Սօֆիա մի և նոյն վագօնում ճանապարհորդել են յայտնի Բօրիս Սարաֆօվի հետ և իրանց շատ անյարմար դրութեան մէջ են զգացել բօլգար յեղափոխականի ընկերութեան մէջ:

Հետևեալ առաւօտ մենք մտանք Սօֆիա: Երիտասարդ Բօլգարիայի մայրաքաղաքը մեծ փոփոխութիւն է կրել և շարունակ առաջադիմում է. քաղաքը՝ պետական բանկի տուած դրամական յարմարութիւնների շնորհով, կարճ ժամանակում լցվել է նորանոր և գեղեցիկ շինութիւններով և պարտէզներով: Սօֆիա մեծ գաւառական քաղաքի տպաւորութիւն է թողնում: Այստեղ ես գնեցի բօլգարական ամենից տարածված թերթի՝ «Вечерна Поща»-ի նոյն օրվայ համարը: Ռուսերէն իմացողը առանց մեծ դժուարութեան կարող է հասկանալ բօլգարերէնը: Ճապօնացի ուղեկիցներս մօտեցան ինձ խնդրելով, որ նրանց թարգմանեմ վերջին հեռագիրները: Նրանցից մէկը ծովային գործերի այնքան մանրամասն հմտութիւն էր ցոյց տալիս, որ նրա ծովային օֆիցեր լինելը անհաւանական չէր:

6 ժամում մենք կտրեցինք ամբողջ Բօլգարիան մի ծայրից միւս ծայրը. առաւօտեան մենք ունէինք մեր աջ կողմը Բալկանեան լեռնաշղթան իր անվերջ գագաթներով, բայց շուտով մտանք դաշտավայրը և այնուհետև մինչև Սերբիա հասնելը, մեր գնացքը սլանում էր ցորենի և սիմինտրի արտերի միջով: Կէսօրին հասանք Սերբիայի սահմանագլուխը, անցանք Նիշ քաղաքը և ժամը 4-ին դադար առանք Բէլգրադում: Արտաքին այցելուի համար բօլգարն աւելի համակրելի երևոյթ ունի, քան սերբը. թէև այս վերջինը աւելի վաղուց է վայելում ինքնավարութեան և ազատութեան բարիքը, բայց համեմատաբար բօլգարն աւելի շատ է առաջադիմել քան սերբը: Բէլգրադը աւելի մեծ տարածութիւն ունի և աւելի կենդանի ու սիրուն քաղաք է, շնորհիւ իր դիրքի: Դանուբ գետը քերում է նրա եզերքը և Ունգարիան նրա անդրգետեան հարևանը լինելով, Եւրոպայի հետ աւելի մօտ և անմիջական յարաբերութիւն ունի:

Դանուբը բաժանում է Բալկանեան թերակղզին Եւրոպայից: Բէլգրադի մօտ նա հոսում է շատ հանդարտ. փոքրիկ նաւեր են միայն երևում, թէև նա կատարելապէս նաւարկելի է Սև ծովի եզերքից մինչև Վիէննա և աւելի վեր: Հսկայ կամրջի վրայով մենք հրաժեշտ տուինք Բէլգրադին և մեր գնացքը դարձեալ սկսաւ սուրալ ունգարական անհուն դաշտերի մէջ, մինչև որ գիշերը ժամը 11-ին հասանք Բուդապեշտ: Թէև ժամանակը գիշեր էր և իմ ուղեկիցները բոլորն էլ քնած էին, ես ամբողջ 2 ժամ, որչափ որ գնացքը մնաց, շրջագայեցի ունգարական սքանչելի մայրաքաղաքը՝ նորոգելու համար այնտեղ իմ յիշողութիւնները: Սօֆիայից և Բէլգրադից յետոյ Բուդապեշտը հսկայ է երևում և այնտեղ ուղևորն ամեն կերպ զգում է, թէ գտնվում է բուն եւրոպական մեծ քաղաքում:

Առաւօտեան ժամը 7-ին հասանք Վիէննա: Կ. Պօլսից մեկնելուց յետոյ անցել էր միայն 41 ժամ և մենք կտրել էինք արդէն Մակեդօնիան, Բօլգարիան, Սերբիան և Ունգարիան—ամբողջապէս: Վիէննայում ես թողի մեր train-luxe-ը, որ թէև աւելի երկար ճանապարհ ունէր մինչև Պարիզ, բայց գծի անհամեմատ աւելի լաւութեան և յարաբերութիւնների աւելի կանօնաւորութեան շնորհով, ճանապարհի մնացած երկրորդ մեծագոյն կէսը պիտի կտրէր ոչ աւելի քան 25 ժամում:

Սարուխան

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

28 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գեներալ Սախարովի հեռագիրը գլխաւոր շտաբին յունիսի 27-ից. «Յունիսի 26-ին մեր զօրքերը լիակատար կարգով քաշվեցին դէպի Գայչժօու, արգելելով թշնամու շարժումը, որը 4 դիվիզիա ուժ ունէր և շարժվում էր ճակատի կողմից, պարզապէս ցոյց տալով ձախ թևի թիկունքն անցնելու ձգտում: Մեր կորուստները ճշգութեամբ ի յայտ չեն բերված, բայց 200 սպանված և վիրաւոր զինւորներից աւելի լինելու չեն: Բացի սպանված կապիտան կոմս Նիրօդից, վիրաւորված են 5 օֆիցերներ, որոնց անունները դեռ յայտնի չեն: Յունիսի 26-ի երեկոյեան դէմ հակառակորդը մնաց բարձունքների վրա Գայչժօուից դէպի հիւսիս, չիջնելով հովիտը: Յունիսի լոյս 27-ի գիշերը հանգիստ անցաւ և առաւօտեան դէմ երևաց հակառակորդի առաջապահ պահակների դասաւորութիւնը երկաթուղու գծից մինչև Էրլդոօֆանշին բարձունքների վրա: Գայչժօուից 12 վերստ հիւսիս-արևելք, նշանաւոր ուժեր կենտրօնացնելով Մաօլինգօուի շրջակայքում, Գայչժօուից 8 վերստ հիւսիս-արևելք: Նրա պահակախմբերը շարժվում էին երկաթուղու գծի երկարութեամբ և գիւղական ուղիով դէպի Դաշիչաօ: Յունիսի 27-ի մինչև կէսօրը հակառակորդը չը ձեռնարկեց առաջխաղացութիւն դէպի Դաշիչաօ—Սիւեան: Յունիսի 26-ի առաւօտեան մեր պահակները Սեանխոտանից դէպի Սեանդեան տանող ճանապարհի լեռնանցքից դէպի հարաւ-արևելք՝ Դաշիչաօի և Սիւեանի համարեա մէջտեղը, կրակի ենթարկվելով, յայտնագործեցին թշնամու մի քանի վաշտերի ներկայութիւնը: Կէս օրի մօտերը նոյնպէս յայտնագործվեց ճապօնական 6 վաշտանոց և 2 թնդանօթով մի զօրախմբի շարժումը Սև լեռներից հարաւ: Սեանդեանի շրջակայքում հակառակորդը՝ մօտ մէկ բրիգադ հետևակով՝ երկու բատարէաներով, համակենտրօն շրջաններով առաջ էր շարժվում Ույդալինեան լեռնանցքից և Էրլդիվգօդից դէպի Սեանդեան: Կէս օրից յետոյ սկսված հրաձգութիւնը շարունակվեց մինչև մութն ընկնելը և յետոյ մեր զօրքերը երեկոյեան ժամը 6-ի մօտերքը քաշվեցին դէպի արևմուտք՝ լեռնանցքի վրա: Այդ գործում մեզանից վիրաւորվեցին 2 օֆիցեր և 15 զինւոր և սպանված են 4 զինւոր: Խայչէն—Սիւեան գծի վրա փոփոխութիւններ չը կան: Կօզակներից մէկ հարիւրեակ, Նիկօլցեվ պօդեսաուլի հրամանատարութեան տակ և Բակչեևի խօրունժիութիւնով՝ կարողացաւ լուսադէմին Սիխեանի մօտ՝ Լեաօեան—Սվիմացզի ուղղութիւնով գցել թշնամու էսկադրօնը թակարդի մէջ, կորցնելով միայն 3 ձի: Ճապօնացիներից մինչև 20 մարդ սպանվել և վիրաւորվել են և մէկն էլ գերի է առնվել»:

ՊԵՆԶԱ: Այսօր քաղաքում տիրում էր արտակարգ ոգևորված տրամադրութիւն: Վաղ առաւօտվանից բազմահազար ամբոխը խիտ շարքերով լցնում էր փողոցները: Գաւառից եկել էին հազարներով մարդիկ, պաշտելի Միապետին տեսնելու համար: Կայսերական գնացքը գալու ժամանակ շքեղապէս զարդարված պլատֆորմայի վրա հաւաքվեցին նահանգապետը, նրա օգնականը, ազնուականների նահանգական և գաւառական պարագլուխները, զեմստվօների գլխաւորները գիւղապետներով և պատգամաւորութիւններ Պենզայից, գաւառական քաղաքներից, նահանգական և գաւառական զեմստվօներից, վաճառականներից, գործարանական, մեշչանների, արհեստաւորների և հրէաների ընկերութիւններից: Ժամը 9 և 15 րօպէին ժամանեց Կայսերական գնացքը, որին դիմաւորեցին որոտագին «ուրա»-ով: Վագօնից դուրս գալով՝ Նորին Մեծութիւնը Թագաժառանգի հետ միասին՝ ուղեկցված իր շքախմբով, դիտելով պատգամաւորութիւնները և երջանկացնելով նրանց աղ ու հացն ընդունելովը, իսկ հրէական հասարակութիւնից՝ Թօրայի փաթէթը,—ողորմածաբար շնորհակալութիւն յայտնեց դիմաւորելու եկած լինելու և աղ ու հացի համար, յիշելով, որ ուրախ է Պենզայում լինել, որով անցել է 13 տարի առաջ, վերադառնալով ճանապարհորդութիւնից և որ այժմ եկել է օրհնելու այն զօրքերին, որոնք ուղևորվում են Հեռաւոր-Արևելք, որպէս զի վերջացնեն պատերազմը Ռուսաստանին վայել ձևով: Յետոյ Թագաւոր Կայսրը հեծաւ ձին և մեկնեց զօրահանդէսի վայրը՝ ուղեկցված ժողովրդական հիմնի ձայներով: Թագաւորը անցաւ ճակատի առջևով, ողջունելով զօրքերին: Թողնելով նրանց շարժվելու հանդիսաւոր քայլերով՝ Նորին Մեծութիւնը դուրս եկաւ ճակատի մէջ տեղը և ողորմած արտայայտութիւններով գնդերին բարի ճանապարհ տուաց դէպի արշաւանք և օրհնեց նրանց սրբերի պատկերներով, ցանկանալով անփաս վերադառնալ հայրենիք: Բանակատեղի դաշտից՝ ժողովրդի անվերջ կոչերով ուղեկցված՝ Թագաւոր Կայսրը Մեծ Իշխան Թագաժառանգի հետ կառքում միասին մեկնեց մայր եկեղեցի, ուր հաւաքվել էին բոլոր պաշտօնատարները: Մայր եկեղեցու հրապարակի վրա շարքով կանգնել էին քաղաքային հրդեհաշէջների ընկերութեան կամաւորները և աշակերտները: Եկեղեցի մտնելու ժամանակ Թագաւորին դիմաւորեց Տիխօն եպիսկոպոսը, որ օրհնեց Թագաւորին և Թագաժառանգին սրբերի պատկերներով և ողջունեց մի ճառով: Թագաւորը, լսելով կարճ մաղթանքը և համբուրելով Կազանի Աստուածամօր հրաշագործ պատկերը, մեկնեց տաճարից և դիմեց դէպի կայարան, որտեղից գնացքը մեկնեց ժամը $11\frac{1}{2}$-ին: Ժողովրդի ոգևորութիւնն աննկարագրելի էր: Թագաւորի գնալու ամբողջ ճանապարհին ժողովուրդը կանգնած էր խիտ շարքերով, ուրախութիւնը և երջանկութիւնը որոտագին «ուրա»-ով արտայայտելով ի տես պաշտելի Միապետի: Քաղաքային շէնքերը գեղեցկապէս զարդարված էին դրօշակներով և ծաղկէ ու թարմ կանաչէ հիւսուածքներով:

ՏՕԿԻՕ: («Րէյտէր»): Ճապօնացիների կողմից կատաղի կռիւներից և յուսահատական յարձակումներից և ռուսների յամառ դիմադրութիւնից յետոյ, Օկու յունիսի 25-ին, կէսօրին, գրաւեց Գայպին, ստիպելով հակառակորդին յետ քաշվել Խայչէնի ուղղութեամբ: Կիսաշրջան կազմող բլուրները լաւ էին ամրացրել ռուսները:

ՉԻՖՈՒ: («Րէյտէր»): Կիրակի կէսօրից յետոյ Պորտ-Արտուրից դուրս եկած մի եւրոպացի պատմում է, որ կիրակի գիշերվայ ժամը մէկին ճապօնացիները յուսահատական յարձակում գործեցին՝ ներսի նաւահանգիստը մտնելու նպատակով: Յարձակումը յետ մղվեց, այնպէս որ, թէ մէկ և թէ միւս կողմից կորուստներ չը կան: Յունիսի 22-ին Պորտ-Արտուրի շուրջը տեղի ունէին տաք կռիւներ: Ռուսները հաւատացնում են, որ ճապօնացիները ամեն տեղ յետ են մղված:

ՏՕԿԻՕ: («Վօլֆի գործ.»): Գեներալ Կուրօկի զեկուցանում է, որ յունիսի 23-ին մեր զօրաբաժինը, յետ մղելով 300 մարդուց բաղկացած ռուսական հեծելազօրքը, գրաւեց Ցզեանչան 30 մղոն դէպի հիւսիս-արևելք Սայմացզիից: Մեր կողմից կորուստներ չը կան:

29 յունիսի

ՏՈՒԼՕՆ: Ռուսաց հիւպատոսը այցելեց երէկ եկած «Օրէօլ» շոգենաւը: Այսօր սպասում են մինիստր Պէլլտանի հրահանգներին, որպէս զի սկսեն աշխատանքներ՝ շոգենաւը շոգենաւ-հիւանդանոցի վերածելու համար:

ՉԻՖՈՒ: («Րէյտէր»): Այստեղ լսվում էր այսօր Պորտ-Արտուրի սաստիկ ռմբակոծութիւն, որ շարունակվեց գիշերվայ 12 ժամից մինչև առաւօտեան երեք ժամը:

ՇԱՆԳՀԱՅ: (Բերլինի վրայով): Ռուսաց պօրտ-արտուրեան էսկադրան շաբաթ օրը դուրս եկաւ նաւահանգստից, յարձակում գործեց ճապօնական պահականաւերի վրա և յետ վերադարձաւ նաւահանգիստը:

ԲԵՐԼԻՆ: Ամէրիկական շատ թղթակիցներ վերադառնում են Ամէրիկա Հեռաւոր-Արևելքի պատերազմական բեմից, որովհետև արժէք ունեցող տեղեկութիւններ ստանալու յոյսերը պատերազմող երկու կողմերից ևս այնքան քիչ են, որ ամենևին չեն համապատասխանում այն ծախքերին, որ նրանք անում են այնտեղ մնալով:

ԲԵՌՆ: (Շվէյցարական գործակալութիւն): Դաշնակցական խորհուրդը յետ կանչեց շվէյցարական զինւորական միսիան, որ ուղարկված էր ռուսական զօրքի մօտ Հեռաւոր-Արևելքում: Յետ կանչելը վերագրում են զանազան տարաձայնութիւնների, որ առաջացել են շվէյցարական երկու օֆիցերների անհամբերութեան պատճառով, որոնց իբր թէ կատարեալ անգործութեան մէջ էին պահում Լեաօեանում:

ԲԵՐԼԻՆ։ Վիբորգեան գնդին Վիլհէլմ կայսրի ուղարկած հեռագրի առիթով, «Բերլիներ Տագեբլատ» լրագիրը նկատում է, որ այդ հեռագիրը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ քաղաքավարութեան մի գործ, առանց որի կայսրը, որպէս այդ գնդի շէֆ, չէր կարող մնալ։ Քաղաքավարութեան այդ ակտը քաղաքական որ և է նշանակութիւն չունի, մանաւանդ որ արտայայտված է ամենասովորական ձևով։

ՊԱՐԻԶ։ «Ժուրնալ Օֆիսիէլ» հրատարակեց մի հրովարտակ, որով հրամանագրվում է փակել միաբանական դպրոցները էլի 48 դէպարտամէնտներում։ Դպրոցների թիւը հասնում է 753-ի։

29 յունիսի

ԼԵԱՕԵԱՆ։ Գայչժուի մօտ տեղի ունեցած ճակատամարտից յետոյ մեր հարաւային զօրամասերը քաշվեցին դէպի հիւսիս։ Արևելեան զօրամասերում տեղի են ունենում մանր ընդհարումներ մեր և եապօնական առաջապահների միջև, որոնք իրարից բաժանված են մի հցացանի գնդակի տարածութեան չափ։—Եապօնացիները պրօկլամացիաներ տարածելու փորձերը աջողութիւն չունեցան։ Բոլոր օրինակները ձերբակալվեցին։ Անձրևներ չը կան։ —Մեր վիրաւորներին սեղմնում են ոչ միայն եապօնացիները, այլ և չինացիները։

ՎԻԷՆՆԱ։ Սալօնիկ-Վիէննայի մարդատար գնացքի շարժման ժամանակ, Ամատովօ կայարանի մօտ գնացքը կանգ առաւ։ Գտնվեց 15 կիլօգրամմ ուժանակ գծի վրա դրված։ Սալօնիկի և Ուսկիւբի միջև գիշերային յարաբերութիւնն ընդհատված է։

ՍԱԼՕՆԻԿ։ Երէկ առաւօտ Սալօնիկից Դիդէագաչ մեկնած խառը մարդատար գնացքը գծից դուրս թռաւ Բադօմա կայարանի մօտ այն պատճառով, որ կամուրջը ուժանակով օդն էին հանել բուլգար ապստամբները։ Ճանապարհը փչացած է։ վիրաւորված է մէկ մարդ։

ԼՕՆԴՕՆ։ (Րէյտէր)։ Եապօնական առաջին բանակի գլխաւոր բանակատեղից՝ Մօդունլինեան լեռնանցքի մօտերից՝ հաղորդում են, որ գեներալ Րեննին կամպֆի ձիաւոր դիվիզիան, օգնութիւն ստանալով հետևակից և արտիլերիայից, շարունակում է ցոյց տալ մեծ գործունէութիւն հիւսիս-արևելքում։

ՏՕԿԻՕ։ (Րէյտէր)։ Յունիսի 26-ի առաւօտեան ռուսական «Բաեան», «Դիանա», «Պալլադա» և «Նօվիկ» կրէյսէրները՝ երկու թնդանօթակիրների և 7 հականականաւերի ուղեկցութեամբ դուրս եկան Պորտ-Արտուրից։ Նրանցից առաջ ընթանում էին մի քանի շոգենաւեր, որոնք պէտք է ոչնչացնէին ականները։ Եապօնական ականակիր փոքրիկ նաւատորմղիկը յարձակում գործեց ռուսական նաւերի վրա, որոնք կէսօրից յետոյ վերադարձան նաւահանգիստը։ Տօգօի զեկուցումի համեմատ՝ եապօնական նաւատորմղիկը ոչ մի վնաս չէ ունեցել։

ՍԷՈՒԼ։ (Րէյտէր)։ Օտարերկրեայ թղթակիցներին և զինուորական գործակալներին առաջին անգամ թոյլատրվեց ուղեկցել եապօնական բանակին նրա առաջխաղացութեան ժամանակ. այն ինչ, առաջ նրանք պարտաւոր էին յետ մնալ, գեներալ Կօրօկիի գլխաւոր բնակավայրում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԵՈՐԳ-ԲԵԳԵԱՆ
ԱԶԳԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելյամինովսկայա փողոց № 8։ 94—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Դր. Տէր-Գրիգորեանց
Ընդունում է հիւանդներին—Ներքին (մանաւանդ կանանց) և երեխայոց հիւանդութիւններ. 154. Միքայէլեան պրօսպեկտ, տելեֆօն 825.
(չ. ե. չ.) 54—105

Սովորական դպրոցների համար հարկաւոր են ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ և ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆԵՐ։ Ուսուցիչները անպատճառ պիտի ունենան միջնակարգ դպրոցի ամբողջ ընթացքի վկայական։ Ցանկացողները թող դիմեն շուտով Ե. Ֆրանգեանին. այս հասցէով. Салмастъ (Perse) Ервандy Франгяну.
(չ. ռ. կ.) 4—5

Լոյս տեսաւ
ԼԵՕ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
Հրատարակութիւն Ա. Եսեան Պօղոսեանի
344 երես։
Գինն է 75 կոպէկ։
Փոստով 1 ր. 75 կոպէկ։ Դիմել՝ «Գուտենբերգ» գրավաճառանոցը։ 2—5

Լոյս տեսաւ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
№ 6 գիրքը
«Անգլիայի քաղաքական եւ հասարակական կեանքը»։
Գինն է 15 կոպէկ։
Մամուլի տակ է
№ 5 գիրքը—ԼԵՕ «Հայկական Տպագրութիւնը», հատոր առաջին, փոփոխած և լրացրած։
№ 4-ը լինելու է «Հանրագիտական բառարանը»։
Դիմել գրավաճառանոցները, իսկ մեծ քանակութեան համար հրատարակչին։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻ հայ եկեղեցու երգեցիկ խմբի համար հարկաւոր է ՃՄՈՒՏ խմբապետ։ Պայմանները կարելի է իմանալ նոյն եկեղեցու պ. երէցփոխից։ Դիմել հետևեալ հասցէով. Екатеринодаръ, Куб. обл. Присяжному повѣренному Григорію Авксентьевичу Бахчисарайцеву. (կ. չ.) 2—6

Ներսիսեան դպրոցի
սան և երաժշտագէտ Եկմալեանի աշակերտներից մէկը ցանկանում է հայոց եկեղեցիներում դպրի պաշտօնի տեղ ունենալ. ունի աջող ձայն, գիտէ երգել շարական և կարող է խումբ ևս կառավարել և ունի հինգ տարվայ փորձառութիւն այդ պաշտօնի մէջ։
Հասցէս. Тифлисъ, церковь Сурпъ-Саркисъ, Григору Амиранянцу. 2—2

ԲԺ. Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ
Անցեալ տարիների օրինակով, այս ամառ էլ տեղափոխվել է կովկասեան հանքային ջրերը, ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ, որտեղ ընդունում է հիւանդներին։ Пятигорски, Верхній бульваръ, д. Кн. Гирей. (չ. շ.) 10—10

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Ամառվայ ընթացքում սկսած յունիսի մէկից ընդունում է Ալէքսանդրօպօլում մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու, վեներական և վիրաբուժական ախտ ունեցող հիւանդներին. հինգշաբթի, ուրբաթ, շաբաթ 12—2 առաւօտեան, 5—6 ժ. երեկոյեան. Պուշկինսկի փողոց (Пушкинская ул. № 59) սեփական տուն, № 59. (շ. չ.)

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐԵՐ
Աշակերտաց համար

		ր.	կ.	
1.	Դասատետր կրօնի I տարի	—	25	25% զ.
2.	» » II »	—	20	20% զեղչ
3.	» » III »	—	30	
4.	Հին-ուխտ (ընդարձակ)	—	45	
5.	» (համառօտ)	—	35	
6.	Նոր-ուխտ	—	40	
7.	Գործք առաքելոց	—	40	

Ուսուցչաց համար

		ր.	կ.	
8.	Ուղեցոյց (մեթօդիկայ) հին-ուխտի	1	75	35% զեղչ
9.	Ուղեցոյց (մեթօդիկայ) նոր-ուխտի	2	5	
10.	Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի Դ.	1	50	
11.	Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի Ե.	—	50	

Ցանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով.
1) Тифлисъ, священнику С. Саакянцъ, Коммерческое училище.
2) » Книжный магазинъ «Гуттенбергъ»
3) » » «Центральный».

Դասագրքերիս պահեստը ամառս գտնվում է պ. Ալէքսանդր Ամիրաղեանցի մօտ (Карвансарай Тамамшева мануфактурный магазинъ А. Амирагова).
Ցանկացողները նրանից ևս կարող են պահանջ անել։
Սահակ քահ. Սահակեանց
յ. ա. օ. յլ.—օ. օր-մէջ ս. ա. օ. 16—66

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿՆԵՐ
Հայ գործիչների, աւերակների տեսարանների ու տիպերի նկարներով վաճառվում է 1-ը 5 կ., 10-ը 40 կ., 100-ը 3 ր., աւելին համեմատաբար մեծ զիջումով։ Ընդունվում է պատուէրներ. դիմել լուսատպարան Ս. Սողոմոնեանի, Թիֆլիս, Фототипія и фотоцинкографія С. Согомоняна. Тифлисъ. 2—3

ՇՂԹԱՅ
Նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ տեղափոխված է Լերմօնտօվսկի և Վելեամինօվսկի փողոցների անկիւնը, տուն Խանղալամեանի № 22, մուտքը Լերմօնտօվսկի փողոցից։ չ. հ. ռ. 1—3

Բոլոր պետութիւններում իրաւունք ստացված։
ՑԱՒՍՏԵՆԱԿԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՂ
„ՍԵԿՐԵՏ“

որ պահպանում է ժամացոյցներ և դրամապանակներ գողացվելուց։ Նոյն իսկ ամենաճարպիկ գողն անգամ, եթէ փորձէ գրպանից հանել ժամացոյցը կամ դրամապանակը, իսկոյն «պահպանող-սեկրետը», իր միջից վայրկենաբար դուրս թռչող ասեղների օգնութեամբ, արգելելով առարկայի դուրս գալը, մտնում է գողին և տալիս ձեր ձեռքը։ Իր էժանութեան շնորհով «պահպանող-սեկրետը» մատչելի է ամենքին։ Հատը արժէ 60 կ.։ Ուղարկվում է գինն ստացվելուն պէս. կարելի է ուղարկել պօստի մարկաներով։ Շատով առնողներին զիջում կը լինի մասնաւոր համաձայնութեամբ։
Հասցէն. Ченстоховъ (Петерб. губ.), Ювелирное заведеніе, А. Н. Гринмана.
Ֆիրման 20 տարի է գոյութիւն ունի։
(20, 30, 8) 2—3

Կենտրօնական
գրավաճառանոցումը, Թիֆլիս, վաճառվում են հետևեալ հազուագիւտ հրատարակութիւնները.
«Փորձ» գրական հանդէսի բոլոր $4^1/_2$ շըրջանները 30 ր., առանձին առ. տ. 15 ր., հետևեալ $3^1/_2$ տ.—15 ր.։
«Կռունկ» 4 տարվա 7 ր., զանազան տարիների առանձին հատորներ 1 ր. 50 կ.։
«Արձագանք» զանազան ամբողջ տարիներ։
(չ.) 1—10

Ներսիսեան դպրոցաւարտ, ցենզաւոր հայ ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամենում է ստանձնել ուսուցչական պաշտօն. գիտէ եկեղեցական երգեցողութիւն։ Դիմել՝ Кишиневъ, Армянская, 82. Арутюну Ордуянцу. (ե. հ. շ.) 4—6

Լոյս տեսաւ
ԳԷՈՐԳ ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ
ԲԺՇԿԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ և ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
12 պատկերներով
ԳԻՆՆ Է 25 ԿՈՊԷԿ
Գումարով գնողների համար առանձին զիջում։
Ցանկացողները թող դիմեն՝ Тифлисъ Армян. базаръ гост. дв. Манташева № 30, М. Магакьяну կամ Թիֆլիսի գրախանութներին։ Ծախվում է նոյն տեղերում հեղինակի «Մայր և երեխայ» գիրքը, գինն է 40 կ.։ (շ. չ.) 2—10

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Երկու սեռի անձանց համար
(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)
Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։ Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։ Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։
Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову.
(չ. կ.) 1—30

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(Тифлисъ, Сололаки, Лермонтовская ул., № 9)
Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ։
Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն. 2) Առևտրական թուաբանութիւն. 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։
Ձրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա։ Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր։
Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնօվի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմօնտօվսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (կ. չ.) 4—25

Էժան, Օգտակար եւ Անհրաժեշտ
ամեն մարդու համար, ով ուզում է համոզվել իսկութեան մասին թող գնէ մեր առեւտրական տնից տղամարդու կամ կնոջ (իր ցանկութեամբ) արժէքաւոր իրերի կոմպլեկս, որոնց համար՝ մրցումը խեղդելու և պահեստում եղած ահագին քանակութեան ապրանքները հնար եղածին չափ շատ ծախելու համար՝ ստիպված ենք նշանակել էժան վաճառք և առաջարկում ենք սովորական 19 ր. 45 կ. գնի փոխարէն միայն 6 ր. 78 կ., ճանապարհածախսով միասին՝ հետեւեալ 10 արժէքաւոր իրերի համար. 1) Ժամացոյց սեւ ագռաւագոյն պողպատից—տղամարդու կամ կանանց կամ տղամարդու վերադիր ոսկուց (ճաշակով ոսկեզօծած), ոսկուց չը զանազանվող, լաւ միզանիզմով, ժընէվի չէնք, ուղիղ քանելու համար 8 տարվայ երաշխաւորութիւն։ 2) Կաշուէ քսակ՝ ժամացոյցը փչացնելուց պահպանելու համար։ 3) Շղթայ—նոր ոսկուց մէջը դատարկ կամ նիկկելից, կամ կանանց վիզը գցելու համար։ 4) Բրելօկ «կողմնացոյց» կամ «բինօկլ» պիկանտ տեսարաններով կամ ուրիշը։ 5) Դրամապանակ կաշուէ, մի կտորից՝ 7 բաժանմունքներով, մեքենայական փականքով, պարունակում է կնիք անուն, հայրանուն և ազգանուն կպցնելու համար։ 6) Ածելի ամենալաւ «Solingen» պողպատից կամ գրպանի խնայողական արկղիկ։ 7) «Իմպերիալ» ստերէօսկօպ՝ 25 պատկերով կամ գրպանի էլէքտրական ֆօնար կամ կաշուէ պօրտ-սիգար կամ կաշուէ պայուսակ գօտուց կախելու համար, կամ 56 պրօբի ոսկուց մատանի։ 8) Մեքենական հինհանվառ լուցկու աման (փոխարինում է լուցկուն) կամ բրքապանակ արտասահմանեան կաշուց թղթերի և այցետոմսերի համար, կամ մի զոյգ գինբեր 56 պրօբի ոսկուց։ 9) Լաւագոյն պողպատէ գրչահատ կամ ծալովի մկրատ կամ դօկտօր Կօխի ծխամորճ։ 10) Գրպանի գրելու գործիք կամ նեռնսեր կողերը կոկած հայելիով և այլն և պատուէրի գումարի ձրի պրէմիա. ծածկված ժամացոյցով՝ 1 ր. 50 կոպ. աւելի արժէ։ Պահանջները կատարվում են անյապաղ, վերադիր վճարով, առանց կանխավճարի։ Դիմել. Торгово-Экспортному Дому Т-ву Парижскій Луврь, въ Варшавѣ 255. (մ. 25, յ. 6, 18, 30) 3—4